

G. CĂLINESCU ȘI PEDAGOGIA ESTETICĂ

GEORGE NEAGOE*

În cele ce urmează, ne propunem să observăm cum, în interviuri, în articole și în studii (1927-1941), G. Călinescu și-a definit, în diverse contexte, profesiunea de credință. Într-un prim moment, când își căuta culoarul singularizării, scriitorul a pendulat între concepții contrastante. După aceea, odată cu ascensiunea, marcată de apariția biografiei *Viața lui Mihai Eminescu* (1932), autorul s-a definit preponderent ca istoric literar. În acest scop, a transformat eminescologia dintr-un cult al admiratorilor fără rezerve într-o disciplină a criticii literare. După aceea, și-a asumat rolul de pedagog al lecturii estetice, făcând „critică de direcție“. Această opțiune a fost riscantă, situându-l într-un potențial conflict cu grupul sincroniștilor (Pompiliu Constantinescu, Șerban Cioculescu și Vladimir Streinu), lucru devenit evident după publicarea *Istoriei literaturii române de la origini până în prezent* (1941).

Pentru a ne așeza într-o ramă teoretică, ne vom raporta la precizările făcute, într-o carte deja consacrată în România, în legătură cu „postura literară“, respectiv „la manière singulière d'occuper une «position» dans le champ littéraire“ [„modalitatea aparte de a ocupa o «poziție» în câmpul literar“, *tr. m.*, GN]¹. De asemenea, într-o sinteză impunătoare, deși a recurs la unele nuanțări menite să chestioneze incompatibilitatea dintre „critica creatoare“ și „critica de direcție“, autorul nu s-a referit decât tangențial la complementaritatea celor două laturi în opera călinesciană, contestând numai faptul „absurd“² de a le trata în disjuncție, „pentru că, pe de o parte, «creația» (înțelesă fie ca aptitudine expresivă, fie ca inovația interpretativă) e implicată, în grade diferite, în structura oricărui demers critic, iar, pe de alta, pentru că așa-zisa «critică creatoare» nu e nici ea imună la conceptele,

* ACS dr., Institutul de Istorie și Teorie Literară „G. Călinescu“ (București, Academia Română); e-mail: georgeflorianeagoe@gmail.com.

¹ Jérôme Meizoz, *Postures littéraires. Mises en scène modernes de l'auteur*, Slatkine Érudition, Genève, 2007, p. 16.

² Andrei Terian, *G. Călinescu: a cincea esență*, Editura Cartea Românească, București, 2009, p. 14.

metodele și direcțiile vremii sale³. De altfel, extrapolând „raționalitatea narativă”⁴ din metaetică, vom observa că așa-numitul *impresionism* a căpătat coerență metodologică în filosofia postmodernă, fiind reintegrată în ipostaza de pilon al susținerii valorilor estetice. Noțiunea a fost curățată de reproșurile de „superficialitate” și „ineficiență” în sfera cognitivă, formulate mai ales dinspre criteriile științifice și cuantificabile, mefiente față de capriciile subiectivității. „Paradigma narativă”, edificată de psihologul american Walter R. Fisher, a readus în prim-plan intenția persuasivă a oricărui tip de discurs: științific, publicitar, politic, ficțional etc.: „The narrative paradigm does not deny reason and rationality; it reconstitutes them, making them amenable to all forms of human communication”⁵. Critica literară, în ipostaza ei foiletonistică, se integrează în acest tablou, deoarece verdictul cronicarului este subsecvent unei coeziuni narative. De aceea, eventualele contradicții sau reconsiderări ale unor opinii nu sunt altceva decât posibilități de angajare într-o acțiune de convingere a opiniei publice. Bunăoară, la G. Călinescu, descoperim aserțiuni incompatibile precum următoarele: „Literatura noastră, ca-n nicio altă țară, are mulți critici și niciun cronicar”⁶

³ *Ibidem*.

⁴ „While the narrative paradigm as a worldview of human communication does not provide a specific method of analysis, it does propose a precise perspective for critically reading texts. Regardless of its genre, a text is viewed as composed of good reasons, elements that give warrants for believing or acting in accord with the message fostered by that text. Good reasons may be expressed by any individuated form of discourse or performance: “argument,” metaphor, myth, gesture, and so on” (Walter R. Fisher, „The Narrative Paradigm: An Elaboration”, *Communications Monographs*, Volume 52, Issue 4, 1985, p. 357, online PDF) – „Deși paradigma narativă, ca viziune asupra comunicării umane, nu oferă o metodă specifică de analiză, ea propune totuși o perspectivă precisă pentru lectura critică a textelor. Indiferent de genul său, un text este considerat alcătuit din motive întemeiate, elemente care oferă garanții pentru a crede sau a acționa în conformitate cu mesajul promovat de acel text. Motivele întemeiate pot fi exprimate prin orice formă individualizată de discurs sau de reprezentare: «argument», metaforă, mit, gest și așa mai departe” (tr. m., GN).

⁵ „Paradigma narativă nu neagă rațiunea și raționalitatea; le recompune, făcându-le aplicabile tuturor formelor comunicării umane” (Walter R. Fisher, „Narration as a Human Communication Paradigm: The Case of Public Moral Argument Communication Monographs”, Volume 51, 1984, p. 3; online, PDF).

⁶ G. Călinescu, „Entuziasm și negație”, în *Viața literară*, anul III, nr. 72, 4 februarie 1928, p. 1, *apud* Idem, *Opere. Publicistică. I (1920-1932)*, Ediție coordonată de Nicolae Mecu, Text îngrijit, note și comentarii de Nicolae Mecu, Oana Soare, Pavel Țugui și Magdalena Dragu, Prefață de Eugen Simion, Academia Română, Fundația Națională pentru Știință și Artă, București, 2006, p. 280.

vs „Sunt foarte mulți cronicari, dar foarte puțini critici, fiindcă puțini sunt aceia cari pot renunța la ispita legăturilor sociale”⁷. Afirmarea unor principii, negarea unor valori, exprimarea unor opinii, prejudecăți sau idiosincrazii, compararea personajelor, aproximarea emoțiilor, sistematizarea scenariilor intertextuale, inventarierea toposurilor, extragerea tropilor, analogiile între operele literare și celelalte arte, citarea, parafrizarea, rezumatul, delimitarea unei rame teoretice, raportarea la un context (social, politic, economic, cultural, ideologic) devin, în „paradigma narativă”, înseși strategiile de a ieși din constrângerile raționalității logic-argumentative. Evident, dacă se urmărește convingerea unei persoane sau a unui grup să împărtășească un set de judecăți/ evaluări. Or, dacă lucrurile stau așa, posteritatea lui G. Călinescu va înregistra *cum grano salis* severitatea unuia dintre portretele pe care i le-a construit E. Lovinescu: „Pentru a fi critic, G. Călinescu are toate calitățile: sensibilitate artistică de poet și romancier, cultură literară, talent de scriitor și o mare mobilitate asociativă. Îi mai lipsește doar convingerea în valabilitatea misiunii sale critică”⁸. Or, în 1937, G. Călinescu își definise deja o parte considerabilă din scopurile lui în planul amintit de E. Lovinescu, publicând *Viața lui Mihai Eminescu* (1932) și *Opera lui Mihai Eminescu* (I-V, 1934-1935), divulgând că pregătește un proiect monumental: „lucrez la o *Istorie a literaturii române*, de la începuturi până în zilele noastre. E o operă de bază a mea, în care voi urmări o anumită viziune critică”⁹. Vom explica succint mai jos de ce reacționase astfel conducătorul Cenaclului „Sburătorul” în legătură cu mai tânărul său coleg.

În apropierea celui de-Al Doilea Război Mondial, critica de direcție promise deja o conotație care i-a determinat pe unii dintre cronicarii literari

⁷ G. Călinescu, „Problemă”, în *Viața literară*, anul IV, nr. 107, 3-27 aprilie 1929, p. 3, *apud* Idem, *Opere. Publicistică. I (1920-1932)*, ed. cit., p. 450.

⁸ E. Lovinescu, capitolul „Critica nouă”, *Istoria literaturii române contemporane: 1900-1937* [1937], *apud* Idem, *Opere. II. Istoria literaturii române contemporane [1926-1929]. (Evoluția „prozei literare”, Mutația valorilor estetice); Istoria literaturii române contemporane: 1900-1937*, Ediție coordonată de Nicolae Mecu, Text îngrijit, note și comentarii de Alexandra Ciocârlie, Alexandru Farcaș, Nicolae Mecu și Daciana Vlădoiu, Introducere de Eugen Simion, Academia Română, Fundația Națională pentru Știință și Artă, București, 2015, p. 588.

⁹ Dan Petrașincu, „Vizită la d. G. Călinescu premiatul Academiei pentru critică”, în *Rampa*, anul XIX, nr. 5524, luni 15 iunie 1936, p. 1, 3-4 *apud* G. Călinescu, *Opere. Publicistică III (1936-1938)*, Ediție coordonată de Nicolae Mecu, text îngrijit, note și comentarii de Nicolae Mecu, Alexandra Ciocârlie, Magdalena Dragu, Oana Soare și Pavel Țugui, Prefață de Eugen Simion, Academia Română, Fundația Națională pentru Știință și Artă, București, 2007, p. 1580.

formați în ambianța lui E. Lovinescu să vorbească simultan, când apărea *Istoria literaturii române contemporane: 1900-1937* (1937), despre „aerul de militantism modernist al acestei istorii literare”¹⁰, respectiv despre chestiunea principală conform căreia „criticul nu încetase de a fi militant; făcea aproape un memorial, de pe câmpul de luptă”¹¹. Discursurile celor doi comentatori evidențiau simbioza între critica estetică și cea de direcție, în ciuda faptului că, în repetate rânduri, la fel cum a procedat Șerban Cioculescu, nu și-au ascuns distanțarea față de opțiunea magistrului. În acest sens, ar fi de subliniat implicarea, într-un moment delicat pentru istoria României, când, în pofida excluderii legionarilor de la guvernare, în urma rebeliunii din 21-23 ianuarie 1941, persistau simpatia și solidaritatea unor grupuri atrase de mesajul lor caracterizat prin prolixitate ispititoare, grupuri aflate în căutarea unor modele autoritare, cenzoriale, extremiste și pietiste, care confundau noțiunea de „popor” (totalitatea credincioșilor creștin-ortodocși dintr-o eparhie), lărgindu-i abuziv semnificația la întregul popor român: „Este deci nedreaptă tânjeala după critica de directivă, ce se oferă oricând, în numele marilor principii mântuitoare, care au pasionat în toate vremurile naturile pedagogice și politice”¹². Consecvența criticilor formați în ambianța Cenaclului „Sburătorul” de a refuza să se erijeze în niște paznici ai gustului și ai felului cum trebuie sau cum se cuvine să fie scrisă literatura unui moment sau de la un anumit punct încolo sugerează unul dintre răspunsurile elocvente asupra înțelesului avut în epocă de sintagma *autonomia esteticului*. Spre finalul vieții, E. Lovinescu recunoștea faptul că, deși a fost angrenat în numeroase rivalități și a depus eforturi pentru deschiderea literaturii române spre culoarul sincronizării cu spiritul modernismului, a preferat să rămân fidel turnului de fildeș, iar dacă a coborât în arenă să se traseze în jurul lui un cerc de autoizolare estetismului:

¹⁰ Vladimir Streinu, „E. Lovinescu: *Istoria literaturii române contemporane 1900-1937*”, în *Gazeta*, anul IV, nr. 979, 17 iunie 1937, p. 3.

¹¹ Pompiliu Constantinescu, „*Istoria literaturii române contemporane: 1900-1937*”, în *Vremea*, anul X, nr. 494, 4 iulie 1937, p. 9.

¹² Șerban Cioculescu, „Critica de directivă”, în *Universul literar*, anul L, nr. 8, 15 februarie 1941, p. 1, *apud* Idem, *Opere. II. Aspecte literare contemporane; Viața lui I.L. Caragiale; I.L. Caragiale*, Text ales și stabilit, note, comentarii, variante și indici de Bianca Burța-Cernat, Ștefan Firică și Alexandru Farcaș, Introducere de Eugen Simion, Academia Română, Fundația Națională pentru Știință și Artă, Muzeul Național pentru Știință și Artă, București, 2019 p. 235.

„Căci am săvârși o ipocrizie dacă v-am spune că scriem pentru plăcerea d-voastră și nu pentru imensa bucurie ce o simțim când ni se pare că, de sub degetele noastre de lut, s-au împerecheat două cuvinte care, prin zborul lor nupțial în văzduh, ne insuflă sentimentul eternității”¹³.

Criticii literari de filiație lovinesciană s-au străduit să se desprindă de umbra didacticismului. Totodată, deși au făcut „din critică o profesiune de utilitate publică”¹⁴, Șerban Cioculescu și Vladimir Streinu au respins, în perioada 1937-1943, ideea de a se erija în mentori ai cultivării gustului pentru literatură. Uneori, s-au declarat dezinteresați de relația cu potențialii beneficiari ai verdictelor exprimate despre arta scriitoricească și despre relațiile acesteia cu alte valori precum cele morale, politice, tradițional-populare sau naționale:

„Se spune că publicul cititor a fost obișnuit, la fiecare sfârșit de an, cu un fel de dare de seamă despre activitatea literară a celor douăsprezece luni încheiate.// Nu cred în deprinderea și cu atât mai puțin în pasiunea cititorului nostru pentru asemenea tablouri statistice. Felicit pe confrății care, dedându-se, din nu știu ce eroare, exercițiului gratuit al recensământului anual, redijază pentru literatura anului catalogul unic editorial. Dar, în afară de scriitorii înșiși, care se caută pentru a vedea ce agrafă le pune cronicarul lângă numele pomenit, publicul, căruia se adresează darea de seamă, este simplă ficțiune”¹⁵.

Cu toate că pretinde că evită orice îndrumare în cernerea volumelor de beletristică, propoziția finală are caracterul unei axiome și vine în siajul „raționalității narative”, pe care am invocat-o. S-ar deduce astfel faptul că lectura operelor din literatură ține, mai degrabă, de dispoziția, de receptivitatea și de gradul de alfabetizare decât de prezența unor oameni specializați în a evidenția ce merită sau nu să fie citit. Asumându-și o ocupație în spațiul mediatic, adică într-un sistem caracterizat de prezența concomitentă a emițătorului și cea a receptorului, Vladimir Streinu se punea în situația

¹³ E. Lovinescu, „Cariera mea de critic” conferință susținută la Societatea Română de Radiodifuziune, 3 februarie 1942, *apud* Idem, *Scrieri 1. Critice*, Ediție, studiu introductiv de Eugen Simion, Editura pentru Literatură, București, 1969, p. 515.

¹⁴ E. Lovinescu, *T. Maiorescu și posteritatea lui critică* [1943], *apud* Idem, *Ciclul junimist. II. T. Maiorescu și contemporanii lui; P. P. Carp, critic literar și literat; T. Maiorescu și posteritatea lui critică*, Ediție coordonată de Nicolae Mecu, Text îngrijit, note și comentarii de Alexandra Ciocârlie, Alexandru Farcaș, Nicolae Mecu și Daciana Vlădoiu, Introducere de Eugen Simion, Academia Română, Fundația Națională pentru Știință și Artă, București, 2018, p. 933-934.

¹⁵ Vladimir Streinu, „Anul literar”, în *Gazeta*, anul III, nr. 844, 1 ianuarie 1937, p. 3.

de a-i exclude pe destinatari sau, cel puțin, de a le diminua rolul. Această alegere se justifica, după câte bănuim, prin evitarea riscului de a-i deturnat exercițiul foiletonistic. Numai că, în articolul său retrospectiv – *Anul literar* – Vladimir Streinu se apropia de epicentrul problematicei, și anume de faptul că, pretinzând că nu sunt angajați în nicio operă de persuadare a cititorilor, criticii literari participau totuși, în anumite momente de confuzie a planurilor, la atenuarea efectelor pe care le au campaniile preocupate cu denaturarea marginilor adevărului estetic: „Iată clar evenimentul literar al anului 1936: lupta d-lui N. Iorga cu tot ceea ce este mai valoros în literatură noastră contemporană. Și, pe toți câți lucrăm în domeniul literar, ne-ar fi avut alături, dacă se ridica numai în contra comerțului de trivialitate”¹⁶. Practicată în reviste (*Adevărul literar și artistic*, *Universul literar*, *Viața Românească*¹⁷, *Gândirea*, *Vremea*, *Revista Fundațiilor Culturale Regale*) și, uneori, în ziare (*Adevărul*, *Cuvântul*, *Gazeta*, *Timpul*, *Acțiunea*), respectiv în spații culturale destinate informării, dezbaterilor și polemicilor, critica literară interbelică n-a rămas indiferentă la prezența unor coordonate care bruiiau valoarea estetică. Era implicată în temele de interes național: modernismul, tradiționalismul, etnicismul, intelectualismul, misticismul, pornografia etc., estetica fiind doar una dintre direcțiile de atunci ale criticii literare. Așa cum urma să precizeze Walter R. Fisher: „Paradigma narativă poate fi considerată, atunci, o sinteză dialectică a două fire tradiționale în istoria retoricii: cel argumentativ, tema persuasivă și cel literar, tema estetică (tr. m., GN)”¹⁸. Conflictele între tabăra estetică, pe de o parte, și cea naționalistă, pe de alta, se răsfrângeau și asupra determinării unui ideal de educare a cititorilor de orice vârstă.

Astfel, aspectul moral a fost totdeauna subînțeles, manifestându-și prezența în ipostaza unei pedagogii a evitării confuziei între planuri. După aproximativ un secol, intențiile sociale inerente ale acestui demers au ieșit la suprafață, fără să se mai perpetueze vreun dubiu asupra naturii multor studii și cărți semnate de E. Lovinescu: „Și că el însuși, combătând critica de direcție, a rămas într-o oarecare măsură, critic de direcție... O direcție

¹⁶ *Ibidem*.

¹⁷ Reproducem grafia pe care revista însăși o folosea în perioada 1920-1940.

¹⁸ „The narrative paradigm, then, can be considered a dialectical synthesis of two traditional strands in the history of rhetoric: the argumentative, persuasive theme and literary, aesthetic theme” (Walter R. Fisher, „Narration as a Human Communication Paradigm: The Case of Public Moral Argument Communication Monographs”, Volume 51, 1984, p. 3; online PDF).

critică ideologică în interiorul modernismului...¹⁹. Este, până la un punct, o operă de asanare a conștiinței critice viciate de preeminența coordonatelor ideologice. Incongruența este însă aparentă, dacă ne gândim la aspirația mentorului de la „Sburătorul“ de a fi promotorul unei școli valide sub aspectul creației literare, desprinse de marotele naționalismului gregar, pe care l-a contestat energic din două unghiuri adiacente: anacronismul ideologic și desuetudinea tematică. Se poate extrage, din unele precizări publicistice, dârzenia lui E. Lovinescu, obiectivul de a-i deprinde pe critici și pe cititori cu discernământul, respectiv cu acea abilitate sau competență de a disocia între diversele paliere, unele tendențioase și teziste, care germinează în opera literară: „nimeni nu cunoaște nici măcar din nume șirul neîntrerupt de sforțări obscure făcute pentru a *împlânta în conștiințe literare ideea modernistă. Era, deci, necesar să insistăm asupra lor* [s.m., GN]²⁰. Întâlnim, în pasajul citat anterior, un punct de inflexiune pentru notele iluministe în critica de direcție exercitată de teoreticianul *par excellence* al modernismului românesc. Acesta a căutat, în vasta majoritate a situațiilor, să-i determine pe comilitoni, pe adversari și pe cititori să îmbrățișeze doxa potrivit căreia modernismul s-ar fi dezvoltat în mod ineluctabil și indelebil, independent de voința tuturor. O secvență din articolul lovinescian amintit mai devreme a fost contestată de G. Călinescu:

„Deci, pe de o parte, d. Lovinescu luptă (sic) în chip conștient – gândesc – să «împlante în conștiințele literare ideea modernistă», în vreme ce crede că diferențierea este rezultatul perceptibil al unor cauze deseori imperceptibile. Se vede dar că autorul caută să fie unul din acești factori imperceptibili, ceea ce înseamnă în chip definitiv că înțelege să *intervină* în evoluția literaturii noastre, iar nu numai să *înregistreze*, să *compare* și să *clasifice*”²¹.

În afară de contradicția lovinesciană transparentă, care ține, printre altele, și de temperamentul retractil și oscilant al criticului, care a preferat să-și așeze planul intelectual la umbra creată de prezența unui *saeculum*:

¹⁹ Eugen Simion, „Introducere“, în vol. E. Lovinescu, *Istoria civilizației române moderne* [1924-1925], Ediție critică de Nicolae Mecu și Oana Soare, Academia Română, Fundația Națională pentru Știință și Artă, București, 2016, p. XXV.

²⁰ E. Lovinescu, „Aspectele vieții literare“, în *Sburătorul*, serie nouă, anul IV, nr. 5, noiembrie 1926, p. 68.

²¹ G. Călinescu, „Cauze imperceptibile... în strânsă interdependență“, în *Sinteza*, [anul I], nr. 2, mai 1927, p. 19, *apud* Idem, *Opere. Publicistică. I (1920-1932)*, ed. cit., p. 149.

„În marea ei majoritate, «critica nouă» [vezi E. Lovinescu, *Istoria literaturii române contemporane. II. Evoluția criticii literare*, 1926; Idem, *Istoria literaturii române contemporane: 1900 – 1937*, 1937, n.m., GN] este, la origine, o critică de jurnaliști; adică o critică de lector al cărților, pe măsura apariției lor, la dispoziția capriciilor vitrinei și redusă la spațiul foiletonului săptămânal.

[...] Dintre criticii profesioniști, d-nii Perpessicius, Șerban Cioculescu, G. Călinescu, Mihail Sebastian și Vladimir Streinu și-au făcut prin foiletonism, spre deosebire de ceilalți «critici noi», o carieră susținută; dacă au avut și intermitențe, au fost impuse de împrejurări, sau, ca să fim mai exacti, de puțința de-a avea la îndemână un ziar sau o revistă²².

Frecvența prezenței unui critic într-un produs tipărit o dată sau de mai multe ori pe săptămână a însemnat și că, voluntar sau nu, acesta, iubitor de literatură fiind, și-a făcut publice gusturile și preferințele sale. Ceea ce rezultă este faptul că dreptul de a judeca estetic genurile literare derivă din reputația câștigată, care trebuie întreținută prin ritmicitatea publicării cronicilor literare.

G. Călinescu era în perfectă rezonanță, la vremea deplinei sale maturități, cu această perspectivă: „Criticii erau înainte profesori universitari (Măiorescu, Ibrăileanu, Dragomirescu) și înrăureau de-a dreptul asupra viitorilor profesori. În epoca aceea universitatea citea și studenții sufereau prestigiul de neînălțurat al profesorilor lor. Azi criticii, deși meritoși, fiind simpli publiciști sau profesori secundari la școli unde nu poți impune lecturi înaintate, n-au suficientă suprafață socială²³. Frazele precedente corespund, în bună măsură, aprecierii făcute de Teodora Dumitru referitoare la proiectul călinescian de a demara „un veritabil program de educație estetică națională, în sinergie cu activitatea de la Catedra Conferinței de estetică și critică literară pe care o deține din 1937 la Facultatea de Litere și Filozofie a Universității din Iași²⁴. Un detaliu escamotat de G. Călinescu era tocmai

²² Pompiliu Constantinescu, „Biografi și biografie“, în *Revista Fundațiilor Regale*, anul VII, nr. 5, 1 mai 1940, p. 366-378, *apud* Idem, *Opere. Publicistică. IV (1937-1942)*, Ediție coordonată de Mihaela Constantinescu-Podocea, Text îngrijit, note și comentarii de Mihaela Constantinescu-Podocea, Petruș Costea, Oana Safta, Introducere de Eugen Simion, Academia Română, Fundația Națională pentru Știință și Artă, București, 2021, p. 708; p. 709.

²³ G. Călinescu, „De ce nu se citește?“, în *Jurnalul literar*, anul I, nr. 2, 8 ianuarie 1939, p. 1, *apud* Idem, *Opere. Publicistică. IV (1939)*, Ediție coordonată de Nicolae Mecu, text îngrijit, note și comentarii de Nicolae Mecu, Alexandra Ciocârlie, Magdalena Dragu, Oana Soare și Pavel Țugui, Prefață de Eugen Simion, Academia Română, Fundația Națională pentru Știință și Artă, București, 2007, p. 20.

²⁴ Teodora Dumitru, „Programul lui G. Călinescu la «Jurnalul literar» în 1939 și ecourile lui postbelice“, în *Revista de istorie și teorie literară*, serie nouă, anul XI, nr. 1-4, ianuarie-decembrie 2017, p. 197.

propria lui încadrare în corpul didactic. Această chestiune nu i-a scăpat însă unui coleg de magistratură critică: „Cu excepția d-lui G. Călinescu, a cărui activitate originală, bogată, a legat critica universitară de critica pro fesionistă, prin talent excepțional, prin putere de muncă și realizare, dacă nu și prin obiectivitate, numai d. Vianu a participat la redresarea, cu material nou, a criticii uni versitare, căzută în dogmatism steril”²⁵. G. Călinescu a aderat la metonimia gustului, pe care o înțelegea – în descendența lui David Hume²⁶ și, totodată, a unei întregi tradiții europene care și-a găsit piatra unghiulară în modernitate, după cum propune Thierry de Duve²⁷ –, drept transformarea simțului fiziologic într-unul de natură estetică, devenind, în consecință, un accesoriu indispensabil în devenirea lui intelectuală. Rămâne însă uluitoare intuiția călinesciană în a se integra într-o familie de spirite ilustre, pentru că, deși nu știm dacă-l citise pe Hume, sesizăm imediat identitatea de concepție cu acesta: „Florile de mucigai sunt operă de rafinament, de subtilitate artistică, ele presupun un cer al gurii dedat cu mirodeniile. Cititorul necultivat în sens artistic se sperie de ele și le crede vulgare, deși raritatea și savoarea sunt însușirile lor ca și ale operei lui Rabelais”²⁸. Gustul estetic este educabil, se poate lărgi, se rafinează, devine mai elastic pe măsură ce acumulează experiență. E nevoie ca atât criticul literar, cât și publicul să dea dovadă de receptivitate pentru a-și îmbogăți experiența de lectură. Or, aceste însușiri ale simțului estetic, pe care G. Călinescu îl identifica în spiritul critic, se

²⁵ Pompiliu Constantinescu, „Tudor Vianu: *Studii și portrete literare; Arta prozatorilor români*”, în *Vremea războiului*, anul XIII, nr. 625, 2 noiembrie 1941, p. 7, rubrica „Cronica literară”, apud Idem, *Opere. IV. Publicistică (1937-1942)*, ed. cit., p. 924-925.

²⁶ „A good palate is not tried by strong flavours, but by a mixture of small ingredients, where we are still sensible of each part, notwithstanding its minuteness and its confusion with the rest” („Un palat bun nu se pune la încercare după arome puternice, ci după un amestec de ingrediente mici, în care suntem încă sensibili la fiecare parte, în ciuda micimii sale și a confuziei sale cu restul”, tr. m., GN) – David Hume, *On the Standard of Taste* [1760], online PDF, pp. 10-11, disponibil în *Internet Modern History Sourcebook* <https://sourcebooks.fordham.edu/mod/1760hume-taste.asp>.

²⁷ „Criticism has no other justification than feeling, which justifies nothing. Or again, it has no ultimate justification, since it is the exercise of judgment, and to justify a judgment another one is required” („Critica nu are altă justificare decât sentimentul, care nu justifică nimic. Sau, din nou, nu are nicio justificare finală, deoarece este exercițiul judecării, iar pentru a justifica o judecată este nevoie de o alta”, tr. m., GN) – Thierry de Duve, „Art Was a Proper Name”, în *Kant after Duchamp*, The MIT Press, Cambridge: Massachusetts; London, 1996, p. 50-51.

²⁸ G. C., „Tudor Arghezi, poet”, în *Jurnalul literar*, anul I, nr. 31, 30 iulie 1939, p. 1, apud G. Călinescu, *Opere. Publicistică. IV (1939)*, ed. cit., p. 902.

regălesc în aprecierile formulate de E. Lovinescu în capitolul „Critica nouă“ din *Istoria...* (1937). Mai mult, G. Călinescu și-a asumat explicit funcția de pedagog al lecturii estetice, având încredere în capacitățile publicului de a asimila noi sensibilități literare: „Rostul nostru este de a-l ridica pe acest cititor la nivelul nostru nu de a ne coborî noi la măsura lui. Noi instruiem și educăm, cu tact dacă vrei, dar nu facem demagogie estetică. «Gustul» ca fenomen inanalizabil nu există. Poți fi om citit și să n-ai gust, dar gustul fără cultură artistică și fără îndelungă educație este inoperant. De câte ori dorim să facem o carte decentă ne izbim de mila tipografului, a editorului care vor să ne împiedice. Gustul nostru cultivat este, pentru gustul lor empiric, oribil”²⁹. Stabilind principii și întrezărind țeluri, G. Călinescu poate fi asumat de „paradigma narativă“, care constituie o opțiune discursivă pluralistă, coexistând cu logica argumentativă: „the narrative paradigm is not a rejection of the tradition of argumentation”³⁰.

În acest tablou al modernismului, în care se produc clivaje între această mișcare și spectrul larg al tradiționalismului, și în care esențială rămâne intenția de a îndruma literatura contemporană către *sincronism*, dar având în permanență ochii ațintiți la *diferențiere*, G. Călinescu își va căuta postura specifică în câmpul cultural, urmărind zonele insuficient fructificate de către exegeză. Aici vom reliefa dorința comună cu E. Lovinescu de a așeza frumusețea textului beletristic înaintea oricărui alt criteriu. Totuși, dacă acțiunea lovinesciană poate fi considerată, în linii metodologice majore, una deductivă, pornind de la configurarea modelului general pentru civilizația modernității, cea călinesciană pornește dinspre M. Eminescu, adică dinspre centrul canonic al literaturii române către marginile acesteia, pe care le va extinde constant: „Sunt critici cari n-au scris un cuvânt despre el, deși cel dintâi pas al activității critice este determinarea contemporană a valorilor istorice”³¹. Acest deziderat este limpede exprimat imediat după ce s-a tipărit *Viața lui Mihai Eminescu* (1932), într-o conversație cu poetul I. Valerian, redactorul responsabil al periodicului *Viața literară*. Mai mult, în concepția biografului, punctul nodal din sistemul literar românesc, dezvăluia în efigie extensiunea limitelor estetice și înălțimea în planul vast al ierarhiei culturii europene:

²⁹ J.L. [G. Călinescu, n.m., GN], „«Gustul»“, *Jurnalul literar*, anul I, nr. 6, 5 februarie 1939, p. 1, *apud* G. Călinescu, *Opere. Publicistică. IV* (1939), ed. cit., p. 98.

³⁰ Walter R. Fisher, „Clarifying the Narrative Paradigm“, *Communication Monographs*, Volume 56, Issue 1, 1989, p. 57 (online, PDF).

³¹ G. Călinescu, „Mihail Eminescu (Glosse)“, în *Sinteza*, [anul I], nr. 2, mai 1927, p. 1-3, *apud* Idem, *Opere. Publicistică. I* (1920-1932), ed. cit., p. 140.

„Am crezut întotdeauna că datoria unui critic român este să înceapă cu problema capitală a literaturii lui, la noi, Eminescu. Numai după trecerea acestui examen, reîntoarcerea în contemporaneitate mi se pare îngăduită.
De altfel, nici nu mă socotesc critic, ci numai istoric literar”³².

Este limpede faptul că, în acest interviu, G. Călinescu a subliniat obligația unui critic literar român. Situându-se mai degrabă în sfera istoriei literare decât în cea a criticii, deși a semnalat absența exegezelor, cu puține excepții, care să explice în ce constă valoarea poeziei eminesciene. Una dintre rarele contribuții prețuite a fost *Poezia lui Eminescu* (1930) de Tudor Vianu, vehement contestată de cei considerați a nu deține instrumentele redactării unei analize critice: „Este în amintirea multora ostilitatea cu care a fost recenzat studiul d-lui Tudor Vianu, discutabil firește ca orice lucru omenesc, dar rezolvat într-un plan superior”³³. Aserțiunile precedente constituie efigia unei „critici de direcție”. Era o operațiune indispensabilă pentru a reabilita disciplina *eminescologiei*, acaparată de practici ineficiente, diletante, sufocată de mulțimi alcătuite din documente irelevante și orientată, preponderent, în special către studierea personalității sub unghi preponderent ideologic: „Sute de pagini se scriu despre Eminescu, dar lipsește până acum singura pagină ce ne trebuie: pagina critică. Cel mai umil poet contemporan își are studiul sau articolul său critic. Eminescu nu-l are”³⁴. Această categorie de specialiști, foarte importanți pentru îmbogățirea fluxului de informație corectă disponibilă, nu era deloc tratată cu maliție. Istoriograful literar, preocupat

³² I. Valerian, „De vorbă cu domnul Gh. Călinescu”, în *Viața literară*, anul VII, nr. 139, decembrie 1932, p. 1-2, apud G. Călinescu, *Opere. Publicistică. I (1920-1932)*, ed. cit., p. 1421. Argumentația lui G. Călinescu în favoarea integrării beletristicii de la noi în simfonia marilor repere europene a culminat imediat după înăbușirea revoltei legionare și înlăturarea lor din guvernul prezidat de Ion Antonescu, moment subsecvent pierderii Basarabiei, a Bucovinei de Nord și a nord-vestului Transilvaniei în vara lui 1940: „În aceste timpuri de suferință națională, o astfel de carte nepărtinitoare trebuie să dea oricui încrederea că avem o strălucită literatură, care, pe de altă parte, în ciuda tuturor efemerelor picisitudini, se produce pe teritoriul României Mari, una și indivizibilă, slujind drept cea mai clară hartă a poporului român” (G. C., „Prefață”, datată 24 ianuarie 1941, în G. Călinescu, *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*, Fundația Regală pentru Literatură și Artă, București, 1941, p. 9.)

³³ G. Călinescu, „D. Murărașu, *Naționalismul lui Eminescu*”, în *Adevărul literar și artistic*, seria a II-a, anul X, nr. 594, 24 aprilie 1932, p. 5, apud Idem, *Opere. Publicistică. I (1920-1932)*, ed. cit., p. 885.

³⁴ Gh. Călinescu, „Opinii asupra lui Mihail Eminescu”, *Vremea*, anul IV, nr. 182, 9 aprilie 1931, p. 5, apud Idem, *Opere. Publicistică. I (1920-1932)*, ed. cit., p. 712.

cu discernerea faptelor, adică a scenariilor plauzibile, avea misiunea bine reprezentată. De exemplu, Gh. Bogdan Duică, la data când apărea *Viața lui Mihai Eminescu* era stimat, fiind considerat „o autoritate și observațiile sale – de amănunt – nu pot fi decât utile oricui”³⁵. Destinatarii diatribelor călinesciene, nereținute din formularea argumentelor *ad hominem*, erau o serie de *nomina odiosa* care, odată cu *Viața lui Mihai Eminescu*, își vedeau zădărnice proiectele intelectuale anunțate sau se considerau decăzuți din poziția de hierofanți și de gardieni ai cultului eminescian. Lista celor așezați sub această infamă etichetă sporește pe durata anului 1932, gestul semănând cu o veritabilă campanie de igienizare în spațiul receptării critice eminesciene. Câteodată, schimbul de replici a devenit contondent. Ne oprim la un pasaj sarcastic:

„Cu metoda de a osândi din senin tot ceea ce i se pare neplauzibil și prin ignoranța sa agresivă, doctorală... și pusă la cale de prieteni, eminescologul cel nou, numit Ovidiu Papadima, stă cu onoare alături de ceilalți eminescologi iluștri: Leca Morariu, Torouțiu, Murărașu, Manolache și Octav Minar”³⁶.

Pentru a sesiza care este linia de demarcație dintre eminescologia inevitabilă, *sine qua non* pentru un critic literar, și eminescologii³⁷ lezați că li s-ar fi confiscat obiectul venerării, fiind împiedicați să monopolizeze oficierea așa-zisului cult al lui Eminescu, e suficient să reamintim sintagma „Poetul național”, atașat capitolului consacrat acestuia³⁸. Autorul *Vieții lui Mihai Eminescu* a recurs la alte surse pentru a-și construi interpretarea, subliniind apăsător o altă dimensiune a documentului, și anume postumele, îndrăznind ca atare să susțină, cu îndreptățire, următoarele: „Cercetarea manuscriselor, întreprinsă de mine, a schimbat astăzi cu totul configurația de până acum a operei eminesciene (d. Iorga a avut bunătatea să observe

³⁵ G. Călinescu, „Eminescologi”, în *România literară*, anul I, nr. 16, 4 iunie 1932, p. 1, *apud* Idem, *Opere. Publicistică. I (1920-1932)*, ed. cit., p. 983.

³⁶ G. Călinescu, „Morbil eminescologic”, în *Adevărul literar și artistic*, anul XI, seria a II-a, nr. 605, 10 iulie 1932, p. 5, *apud* Idem, *Opere. Publicistică. I (1920-1932)*, ed. cit., p. 1170.

³⁷ G. Călinescu nu utilizează vocabula „eminescolog” decât în sens peiorativ, spre deosebire o altă ocurență contemporană, datorată unui alt editor al scrierilor eminesciene: „Numele d-lui G. Ibrăileanu este o garanție pentru aceasta. D. G. Ibrăileanu este singurul eminescolog autentic pe care l-a avut vreodată țara românească” (Perpessicius, „O nouă ediție a Poeziilor lui Eminescu”, în *Viața Românească*, anul XXII, nr. 4-5, april-mai, 1930, pp. 101-102).

³⁸ G. Călinescu, *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*, ed. cit., pp. 385-418.

acest lucru) încât sinteza critică trebuia să pornească de la aceste date noi³⁹.

În calitate de eminescolog, pe de o parte, G. Călinescu a revigorat cercetarea domeniului, oferind, în *Viața lui Mihai Eminescu*, un model neîntrecut pentru relația indisolubilă dintre operă și viața interioară (imprevizibilă și imposibil de măsurat) a scriitorului. În plus, potrivit mărturiilor personale, și-a concentrat efortul în vederea educării gustului public printr-o istorie a literaturii române, motivându-și decizia astfel: „Nu avem critică, nu avem – până astăzi – un îndreptar esențial, științific al gustului literar...”⁴⁰. Acesta este punctul de convergență cu proiectul lui E. Lovinescu. Unica diferență sesizabilă constă în extensiunea obiectului studiat, care îl avantajează, desigur, pe G. Călinescu. Eminescologia de sorginte călinesciană i-a influențat decisiv pe Perpessicius, pe Șerban Cioculescu și pe Vladimir Streinu să se ocupe de ediții filologice din Eminescu, I. L. Caragiale, respectiv Calistrat Hogaș. De asemenea, *Viața lui I. L. Caragiale* (1940) de Cioculescu sau studiile lui Streinu despre Eminescu și I. Creangă din *Revista Fundațiilor Regale* (1938-1939), incluse apoi în culegerea *Clasicii noștri* (1943), au reprezentat replici directe sau voalate la modelul biografilor și cel al exegezilor redactate de colegul lor din „a treia generație maioreșciană”⁴¹.

Pompiliu Constantinescu, deopotrivă empatic și detașat, sintetiza, când începea să se dea la tipar *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*, un portret obiectiv al colegului de breaslă, surprinzând excesul de acribie și de fantezie:

„Impresionanta activitate a d-lui G. Călinescu, eminescolog de proporții «orientale», ca să folosim însuși termenul său, este cu mult mai complexă; înnoitor al biografiei noastre literare prin monografiile despre M. Eminescu și I. Creangă, critic cu savuroase incursiuni biografice în istoria noastră literară de un anume pitoresc de epocă, d. Călinescu a încorporat în planul estetic și planul istoric al literaturii naționale; iar uneori, ca în *Principii de estetică*, a fost ispitit să dea piept și cu planul teoretic al poeziei”⁴².

³⁹ Dan Petrașincu, „Vizită la d. G. Călinescu premiatul Academiei pentru critică”, în *Rampa*, anul XIX, nr. 5524, luni 15 iunie 1936, p. 1, 3-4 *apud* Idem, *Opere. Publicistică. III (1936-1938)*, ed. cit., p. 1577.

⁴⁰ *Ibidem*, p. 1580.

⁴¹ E. Lovinescu, *T. Maiorescu și posteritatea lui critică* [1943], *apud* Idem, *Ciclul junimist. II. T. Maiorescu și contemporanii lui; P. P. Carp, critic literar și literat; T. Maiorescu și posteritatea lui critică*, ed. cit., p. 931.

⁴² Pompiliu Constantinescu, „Biografi și biografie”, în *Revista Fundațiilor Regale*, anul VII, nr. 5, 1 mai 1940, p. 366-378, *apud* Idem, *Opere. Publicistică. IV (1937-1942)*, Ediție coor-

G. Călinescu a practicat critica de direcție în scopul de a deprinde conștiințele literare cu o serie de metode de lucru care să scoată eminescologia de pe orbita eminescologilor. Totuși, s-a petrecut un fapt ciudat: „Când studiile critice în jurul lui Eminescu au început să se întetească, E. Lovinescu publică romane despre Kremnitz, Veronica Micle (*Mite, Bălăuca*), având ca erou, firește, și pe Eminescu. Cum e cu puțință ca un critic de finețea lui E. Lovinescu să îmbrățișeze detestabilul gen al vieților romanțate, rămâne o enigmă a complexității umane⁴³. Discreditarea unui gen popular este, pe de o parte, o componentă a „raționalității narative“, întrucât conflictul în ierarhia speciilor literare era încărcat de semnificații atât pentru creatori, cât și pentru interpreți. Pe de altă parte, se inserează în opera de educare a gustului estetic, prin contestarea opțiunilor lovinesciene în *Istoria literaturii române...* (1941). Mentorul „Sburătorului“ a remarcat acest aspect: „Cu riscul de a cădea victima unei iluzii, afirmăm, așadar, că, de pildă, una din aceste coordonate în ceea ce privește literatura nouă, a tinerilor, este spiritul de contradicție, foarte conștient, față de judecățile de valoare exprimate de mine⁴⁴. Contestarea reprezintă un prim pas în evidențierea acelor *salient features* din particularismul moral profesat de filosoful britanic Jonathan Dancy. Deci, nu oferind argumente propriu-zise, se demonstrează că, de pildă, un roman are valoare în sens obiectiv, ci descriindu-l într-o manieră deosebită decât au procedat alții, care l-au respins ori l-au elogiat inițial. Orientându-se prin canon și printre cărțile ținute deoparte de această ierarhie piramidală și circulară deopotrivă, criticul literar are scopul să scoată la suprafață, cu ajutorul mecanismelor lingvistice, ingredientele care să sporească gustul estetic⁴⁵ și să așeze opera literară într-o altă lumină: „To justify one's choice is to give the reasons one sees for making it, and to give those reasons is just to lay out how one sees the situation, starting in the right place and going on to display the various salient features in the right way; to do this is to fill in the moral horizon. In giving reasons one is not arguing for one's way of seeing the situation. One is rather appealing to others to

donată de Mihaela Constantinescu-Podocea, Text îngrijit, note și comentarii de Mihaela Constantinescu-Podocea, Petruș Costea, Oana Safta, Introducere de Eugen Simion, Academia Română, Fundația Națională pentru Știință și Artă, 2021, București, p. 708.

⁴³ G. Călinescu, *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*, ed. cit., p. 723.

⁴⁴ E. Lovinescu, *T. Maiorescu și posteritatea lui critică* [1943], apud Idem, *Ciclul junimist. II. T. Maiorescu și contemporanii lui; P. P. Carp, critic literar și literat; T. Maiorescu și posteritatea lui critică*, ed. cit., p. 938.

⁴⁵ Vezi la Andrei Terian, explicația despre critica creatoare „înțeleasă fie ca aptitudine expresivă, fie ca inovația interpretativă“ (*op. cit.*, p. 9).

see it the way one sees it oneself and the appeal consists in laying out that way as persuasively as one can. The persuasiveness here is the persuasiveness of narrative: an internal coherence in the account that compels assent. We succeed in our aim when our story sounds right. Moral justification is therefore not subsumptive in nature, but narrative⁴⁶. Raționalitatea narativă, un sistem de gândire postmodern, ne ajută să înțelegem corespunzător epica de mari întinderi profesată și practică de G. Călinescu în *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*. Astfel, critica lui își dezvăluie încadrarea într-o postură nebanuită, ferită de prejudecățile privitoare la metoda impresionistă. Pedagogia estetică este acea simbioză care suspendă dihotomia – de altfel imposibil de tranșat – între autonomia și heteronimia artei literare.

Bibliografie

Ediții filologice:

- Călinescu, G., *Opere. Publicistică. I (1920-1932)*, Ediție coordonată de Nicolae Mecu, Text îngrijit, note și comentarii de Nicolae Mecu, Oana Soare, Pavel Țugui și Magdalena Dragu, Prefață de Eugen Simion, Academia Română, Fundația Națională pentru Știință și Artă, București, 2006.
- Călinescu, G., *Opere. Publicistică. III (1936-1938)*, Ediție coordonată de Nicolae Mecu, text îngrijit, note și comentarii de Nicolae Mecu, Alexandra Ciocârlie, Magdalena Dragu, Oana Soare și Pavel Țugui, Prefață de Eugen Simion, Academia Română, Fundația Națională pentru Știință și Artă, București, 2007.
- Călinescu, G., *Opere. Publicistică. IV (1939)*, Ediție coordonată de Nicolae Mecu, text îngrijit, note și comentarii de Nicolae Mecu, Alexandra Ciocârlie, Magdalena Dragu, Oana Soare și Pavel Țugui, Prefață de Eugen Simion, Academia Română, Fundația Națională pentru Știință și Artă, București 2007.

⁴⁶ „A justifica alegerea înseamnă a oferi motivele pe care cineva întrevede pentru a face așa, iar a oferi aceste motive înseamnă doar a expune modul în care se vede situația, începând din locul potrivit și continuând prin a ilustra diversele caracteristici importante în mod corect; a face acest lucru înseamnă a împlini orizontul moral. Prezentând motive, nu se argumentează modul personal de a privi situația. Mai degrabă, se face apel la ceilalți să o vadă așa cum cineva o consideră, iar apelul constă în a o prezenta în acest mod cât mai convingător posibil. Capacitatea de convingere aici este puterea de convingere a narațiunii: o coerență internă în relatare impune consimțământul. Reușim să ne atingem scopul atunci când povestea noastră pare corectă. Prin urmare, justificarea morală nu este de natură integrativă, ci narativă“ [tr. m., GN], Jonathan Dancy, *Moral Reasons*, Oxford: Blackwell, 1993, p. 113.

- Cioculescu, Șerban, *Opere. II. Aspecte literare contemporane; Viața lui I.L. Caragiale; I.L. Caragiale*, Text ales și stabilit, note, comentarii, variante și indici de Bianca Burța-Cernat, Ștefan Firică și Alexandru Farcaș, Introducere de Eugen Simion, Academia Română, Fundația Națională pentru Știință și Artă, Muzeul Național pentru Știință și Artă, București, 2019 p. 235.
- Constantinescu, Pompiliu, *Opere. Publicistică. IV (1937-1942)*, Ediție coordonată de Mihaela Constantinescu-Podocea, Text îngrijit, note și comentarii de Mihaela Constantinescu-Podocea, Petruș Costea, Oana Safta, Introducere de Eugen Simion, Academia Română, Fundația Națională pentru Știință și Artă, București, 2021.
- Lovinescu, E., *Istoria civilizației române moderne [1924-1925]*, Ediție critică de Nicolae Mecu și Oana Soare, Academia Română, Fundația Națională pentru Știință și Artă, București, 2016.
- Lovinescu, E., *Opere. II. Istoria literaturii române contemporane [1926-1929]. (Evoluția „prozei literare“, Mutația valorilor estetice); Istoria literaturii române contemporane: 1900-1937*, Ediție coordonată de Nicolae Mecu, Text îngrijit, note și comentarii de Alexandra Ciocârlie, Alexandru Farcaș, Nicolae Mecu și Daciana Vlădoiu, Introducere de Eugen Simion, Academia Română, Fundația Națională pentru Știință și Artă, București, 2015.
- Lovinescu, E., *Ciclul junimist. II. T. Maiorescu și contemporanii lui; P. P. Carp, critic literar și literat; T. Maiorescu și posteritatea lui critică*, Ediție coordonată de Nicolae Mecu, Text îngrijit, note și comentarii de Alexandra Ciocârlie, Alexandru Farcaș, Nicolae Mecu și Daciana Vlădoiu, Introducere de Eugen Simion, Academia Română, Fundația Națională pentru Știință și Artă, București, 2018.

Ediții:

- Lovinescu, E., *Scrieri 1. Critice*, Ediție, studiu introductiv de Eugen Simion, Editura pentru Literatură, București, 1969.

Istории literare:

- Călinescu, G., *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*, Fundația Regală pentru Literatură și Artă, București, 1941.

Monografii:

- Dancy, Jonathan, *Moral Reasons*, Oxford, Blackwell, 1993.
- Duve, Thierry de, *Kant after Duchamp*, The MIT Press, Cambridge: Massachusetts; London, 1996, p. 50-51.
- Meizoz, Jérôme, *Postures littéraires. Mises en scène modernes de l'auteur*, Genève, Slatkine Érudition, 2007.
- Terian, Andrei, *G. Călinescu: a cincea esență*, București, Editura Cartea Românească, 2009.

Articole în publicații seriale:

- Constantinescu, Pompiliu, „Istoria literaturii române contemporane: 1900-1937“, în *Vremea*, anul X, nr. 494, 4 iulie 1937, p. 9 („Cronica literară“).
- Dumitru, Teodora, „Programul lui G. Călinescu la «Jurnalul literar» în 1939 și ecourile lui postbelice“, în *Revista de istorie și teorie literară*, serie nouă, anul XI, nr. 1-4, ianuarie–decembrie 2017, p. 198-224.
- Lovinescu, E., „Aspectele vieții literare“, în *Sburătorul*, serie nouă, anul IV, nr. 5, noiembrie 1926, p. 68.
- Perpessicius, „O nouă ediție a *Poeziilor* lui Eminescu“, în *Viața Românească*, anul XXII, nr. 4-5, april-mai, 1930, pp. 101-102.
- Streinu, Vladimir, „E. Lovinescu: *Istoria literaturii române contemporane 1900-1937*“, în *Gazeta*, anul IV, nr. 979, 17 iunie 1937, p. 3.
- Streinu, Vladimir, „Anul literar“, în *Gazeta*, anul III, nr. 844, 1 ianuarie 1937, p. 3.

Webografie

- Fisher, Walter R., „Narration as a Human Communication Paradigm: The Case of Public Moral Argument Communication Monographs“, Volume 51, 1984, p. 3 (online, PDF).
- Fisher, Walter R., „The narrative paradigm: An elaboration“, *Communications Monographs*, Volume 52, Issue 4, 1985, p. 357 (online, PDF).
- Fisher, Walter R., „Clarifying the Narrative Paradigm“, *Communication Monographs*, Volume 56, Issue 1, 1989, p. 57 (online, PDF).

ABSTRACT: In this paper, we try to observe how, in confessions from interviews and articles (1927-1941), G. Călinescu defined, in various contexts, his profession of faith. At first, when he was looking for his path to singularization, the writer oscillated between contrasting conceptions. After that, with his rise, marked by the appearance of the biography *Viața lui Mihai Eminescu* [The Life of Mihai Eminescu] (1932), the author defined himself predominantly as a literary historian. To this end, he transformed the study of Eminescu's life and work from a cult of unreserved admirers into a discipline of literary criticism. After that, he assumed the role of a reading pedagogue, making “directional criticism”. This option was risky, placing him in a potential conflict with the group of synchronists (Pompiliu Constantinescu, Șerban Cioculescu and Vladimir Streinu), something that became evident after the publication of the *Istoriei literaturii române de la origini până în prezent* [History of Romanian Literature from its Origins to the Present] (1941).

KEYWORDS: G. Călinescu, directional criticism, eminscology, polemic, E. Lovinescu.